

Japanilainen tulkinta Suomen sodanjälkeisestä realismista

Hiroshi Momose: Realism of Postwar Finland. A Japanese View. Omakustanne 2015. 157 s.

Suomen ja Japanin väliset poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset suhteet sekä maiden sodanjälkeisen kehityksen vertailu ovat viime vuosina inspiroineet yllättävänkin suurta tutkijajoukkoa. Lähestyvä merkkipuosi (Suomen ja Japanin väliset diplomaattiset suhteet solmittiin vuonna 1919) ei varmasti ainakaan vähennä aihetta kohtaan tunnettua kiinnostusta. Emeritusprofessori Hiroshi Momose, japanilaisen Suomen historian tutkimuksen *grand old man*, antaa tuoreimman kontribuutionsa käynnissä olevaan keskusteluun omakustanteisella käännösteoksella *Realism of Postwar Finland: A Japanese View*.

Se, että arvion Suomen varhaista sodanjälkeistä historiaa käsittelevästä kirjasta kirjoittaa suomalainen Japani-tutkija suuntaa huomion erityisesti professori Momosen teoksen alaotsikkoon. Millaisia ovat ne japanilaiset erityispiirteet, jotka nousevat esille analysoitaessa Suomen kansainvälistä asemaa välittömästi sodan päättymisen jälkeen? Mitä muuta nousee esille, kuin taustoittavassa luvussa mainittu Konni Zilliacuksen ja suomalaisten aktivistien yhteistyö japanilaisten toimijoiden kanssa Venäjän–Japanin sodan aikana, maininta Gustaf John Ramstedtin 1920-luvun toiminnasta ja 1930-luvun suomalais-japanilaisten kulttuurisuhteiden ja mahdolliseen sotilaalliseen yhteistyöhön viitanneiden suunnitelmien esittely? Vaikka mainitun ‘japanilaisen näkökulman’ löytäminen Suomen historiaa koskevista tulkinnoista osoittautuu lopulta verraten haasteelliseksi, teos avautuu yhtä aikaa sekä huolelliseen tutkimukseen perustuvana esityksenä Suomen ulko- ja sisäpolitiikasta että itsereflektiivisenä esityksenä professori Momosen tulkinnan ja tutkija-minän kehityksestä.

Taustaluvun jälkeen Momosen kirja etenee pääosin kronologisesti tarkentaen katseensa esimerkiksi sotsialisyysoikeudenkäyntiin, rauhansopimuksen syntyprosessiin ja YVA-sopimuksen solmimiseen. Käsitteilyluvut etenevät jouhevasti tuoden esille kirjoittajan perehtyneisyyden suomalaiseen ja kansainväliseen aihepiiriä koskevaan tutkimukseen. Suomalaiseen päätöksentekoon vaikuttaneet muutokset kansainvälisessä poliittisessä ilmastossa tulevat myös ansiokkaasti esitellyksi.

Kerronnalliseen esitystapaan nojaavan teoksen käsitteellis-teoreettisena kehiksenä voidaan pitää läpi

kirjan jatkuvaa keskustelua pienten valtioiden (*small states*) ja suurvaltojen (*Great Powers*) välisten suhteiden ominaisuuksista. Vaikka valittua käsitteistöä esitellessä nousevat esille klassikot kuten Laotse, Montesquieu ja Rousseau, tutkimuksen lähtökohtien äärellä olisi voinut pysähtyä pidemmäksikin aikaa.

Kirja päättyy sodanjälkeisen Japanin kehitystä esittelevään lukuun sekä itsenäiseltä artikkelilta vaikuttavaan tekstiin. Ensin mainittu käy läpi japanissa käytyä *small state* -keskustelua nostaen esille henkilöitä ja teoksia, jotka tarjosivat eurooppalaisia pieniä valtioita malliksi sodanjälkeiselle Japanille. Lopulta teksti palaa Saito Masamin vuonna 1951 kirjoittamaan teokseen *Dokuritsu e no kumon* (*Throes of Independence: A History of Finland*), josta professori Momosen kirja ja Suomea koskenut kiinnostus myös alkoivat. Momosen tulkinnan mukaan Saiton teoksen tavoitteena oli rohkaista miehitettyjä japanilaisia pyrkimyksissään todelliseen itsenäisyyteen ja puolueettomuuteen. Tämä olisi voitu saavuttaa vain rauhansopimuksella, jonka myös Neuvostoliitto allekirjoittaisi muiden liittoutuneiden mukana. Kirjoittaja jatkaa toteamalla Saiton olleen oikeassa julistaessaan, että Suomi olisi soihdun kantaja Aasian tulevalle itsenäisyysliikkeelle. Vaikka esitetty väite jää hiukan irralliseksi, tulee kirjan kautta selkeästi esille professori Momosen näkemys Paasikiven realismin ja Paasikiven–Kekkonen linjan viitoittaman diplomatian menestyksellisyydestä kylmän sodan rintamalinjojen jakamassa maailmassa.

Osin yhteenvedonomainen teoksen viimeinen osa analysoi Juho Kusti Paasikiven sodanjälkeistä toimintaa hakien selityksiä talvi- ja jatkosodan aikaisista sekä sotia edeltäneistä tapahtumista. Hämmäntävintä tässä tekstissä on, että se sijoittuu sanojen 'The End' ja lähdeluettelon väliin.

Professori Momosen teos ei avoimesti pyri haastamaan olemassa olevia tulkintoja eikä välttämättä tarjoa valtavasti uutta lukijalle, joka on jo valmiiksi perehtynyt vaaran vuosia koskevaan kirjallisuuteen. Teoksen todennäköinen lukijakunta muodostunee kuitenkin henkilöistä, jotka eivät voi lukea kirjoittajan laajasti esittelemää suomenkielistä tutkimusta. Siinä missä alkuperäisteos *Shokoku gaiko no riarizumu: Sengo fuinrando 1944–48 nen* (2011) oli merkittävä lisäys varsin niukkaan japaninkieliseen Suomen historiaa käsittelevään kirjallisuuteen, sen käännöstä voi luonnehtia kiistatta arvokkaaksi täydennykseksi englanninkieliseen aihepiiriä käsittelevään tutkimukseen.

Lopuksi on vielä tiedostettava ilmeinen haaste, joka liittyy tämän kirjan ja potentiaalisen lukijakunnan kohtaamiseen. Professori Momose toteaa *Historialliselle*

Aikakauskirjalle osoittamassaan saatekirjeessä englantinkielisen käännöksen syntyneen osana Japanin opetus- ja tiedeasioista vastaavan ministeriön tutkimusohjelmaa. Tässä yhteydessä tavoitelluksi lukijakunnaksi määritellään akateemiset tutkijat. Tämän verraten suppeankin kohdeyleisön voi kuitenkin olla hankalaa jäljittää tai saada käsiinsä julkaisusarjoihin kuulumatonta nidettä, jolta puuttuu ISBN-numero. Toki osaan professori Momosen esittämistä ajatuksista voi perehtyä open access-julkaisuna saatavilla olevan artikkelin (Hiroshi Momose: *Small States Perceptions in Finland and Japan. A Reflection on Postwar Years. Acta Slavica Japonica*, tomos XIV) kautta. *Historialliselle Aikakauskirjalle* osoitettu kappale löytyy allekirjoittaneelta ja on lainattavissa.

JUHA SAUNAVAARA, FT
OULUN YLIOPISTO